Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ

ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

καὶ

ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ

« Ἐρευνᾶτε τὰς Γραφάς. »
Ἰωάν. Ε' 39.



«Τοῦτο πάντων αἴτιον τῶν κακῶν, τὸ μὴ εἰδέναι τὰς Γραφάς.» Χρυσόστομος.

Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ
ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ
καὶ
ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΩΝ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΩΝ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΑΠΑΞ ΤΟΥ ΜΗΝΟΣ ΕΝ ΜΑΣΣΑΛΙΑ
ΥΠΟ ΑΡΧΙΜ. ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΖΙΓΑΒΗΝΟΥ

Συνδρομὴ ἐτησία τοῦ « Ἐξηγητοῦ » μετὰ τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας » φράγ. χρυσ. δέκα (10), προπληρωτέα, Ὁ ἐγγράφων πέντε (5) συνδρομητὰς καὶ προαποστέλλων τὰς συνδρομὰς αὐτῶν, λαμβάνει τὸν Ἐξηγητὴν καὶ τὴν Ἱστορίαν δωρεάν.

Ἡ συνδρομὴ στέλλεται καὶ εἰς τὴν Διεύθυνσιν διὰ ταχυδρ. ἐπιταγῆς ἢ συναλλάγματος.
Διὰ πᾶσαν αἴτησιν ἀπευθυντέον πρὸς τὴν Διεύθυνσιν οὕτω.
A la Rédaction du Journal Grec Ο ΕΞΗΓΗΤΗΣ
Rue de la Grande-Armée, n° 23

Ἔτος Ζ' ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 1896 Ἀριθμὸς 1

ΤΟ ΝΕΟΝ ΕΤΟΣ 1896

Ἀναπέμποντες δόξαν καὶ εὐχαριστίαν τῷ παναγάθῳ Θεῷ καὶ Σωτῆρι ἡμῶν, ὅτι διὰ τῆς θείας αὐτοῦ χάριτος κατηξίωσεν ἡμᾶς νὰ διέλθωμεν αἰσίως καὶ ὑγιῶς τὸ παρελθὸν ἔτος 1895, χαιρετίζομεν τὸ νέον, ἕβδομον δὲ τοῦτο τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ ἡμῶν Περιοδικοῦ «Ὁ Ἐξηγητὴς τῶν Ἁγίων Γραφῶν» μετ' ἐγκαρδίου εὐγνωμοσύνης καὶ ἐλπίδος.

Καὶ εὐγνωμονοῦμεν μὲν ὁλοψύχως πρὸς τὸν πανάγαθον Θεὸν ἡμῶν, ὅτι ἐχαρίσατο ἡμῖν ζωὴν καὶ ὑγίειαν, ἵνα ὡς ταπεινὸς καὶ ἐλάχιστος αὐτοῦ λειτουργός, ἐξακολουθήσωμεν καὶ εἰς τὸ μέλλον ὅση ἡμῖν δύναμις τὴν σωτηριώδη ἐργασίαν ἐν τῷ εὐλογημένῳ αὐτοῦ ἀμπελῶνι πρὸς πνευματικὴν καρποφορίαν τοῦ πληρώματος τῶν πιστῶν. Εὐγνωμονοῦμεν δὲ καὶ πρὸς ἅπαντας τοὺς φιλοχρίστους ἐπιστάτας καὶ φιλευσεβεῖς συνδρομητὰς τοῦ « Ἐξηγητοῦ, » ὅσοι τῶν τελευταίων διευκολύνουσιν ἡμᾶς διὰ τῆς ἐγκαίρου πληρωμῆς τῶν συνδρομῶν εἰς τὸ ἔργον ἡμῶν, καὶ ὅσοι ἐκ τῶν πρώτων καταβάλλουσιν ἐπιμέλειαν καὶ φροντίδα ποικιλοτρόπως πρὸς καλὴν ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τοῦ ὀρθοδόξου καὶ ὠφελιμωτάτου ἐκκλησιαστικοῦ Περιοδικοῦ ἡμῶν μετὰ τοῦ ἀναποσπάστου αὐτοῦ παραρτήματος « τῆς Ἐκκλησιαστικῆς Ἱστορίας. » Εὐγνωμονοῦντες δὲ εὐχόμεθα ἐγκαρδίως πᾶσι τοῖς

ἀγαπητοῖς τὸ νέον ἔτος πλῆρες ὑγιείας, εὐημερίας, πνευματικῆς χαρᾶς καὶ θείας εὐλογίας.

Συνάμα δὲ ἀναθέτομεν πᾶσαν τὴν ἐλπίδα εἰς τὸν πολυεύσπλαγχνον Θεὸν ἡμῶν, ὅτι πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει θὰ ὑπεραρκέσῃ εἰς τὴν ἡμετέραν ἀσθένειαν διὰ τοῦ πλούτου τῆς ἀπείρου αὐτοῦ χάριτος καὶ δυνάμεως, ἐμπνέων εἰς τὰς καρδίας ὀρθοδόξων καὶ εὐσεβῶν ἀνδρῶν προθέσεις ἀγαθὰς πρὸς ὑποστήριξιν καὶ συντήρησιν τοῦ « Ἐξηγητοῦ », διότι ὡς παντεπόπτης Θεὸς καὶ ἐταστὴς τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας ἐπίσταται καλῶς, ὅτι μόνος καὶ ὕψιστος πόθος τῶν ἀτρύτων καὶ νυχθημερινῶν κόπων καὶ μόχθων ἡμῶν, τῶν κατ' οὐδὲν ὑλικῶς ἀμειβομένων, εἶναι ἡ ἠθικὴ καὶ θρησκευτικὴ μόρφωσις, ἡ ἐν τῇ ὀρθοδοξίᾳ καὶ τῇ εὐαγγελικῇ εὐσεβείᾳ ἑδραίωσις τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν ἡμῶν, ἡ κατὰ Χριστὸν, κοινωνικὴ ζωὴ καὶ πολιτεία τοῦ χριστεπωνύμου καὶ ὀρθοδόξου τῆς Ἐκκλησίας πληρώματος.

Ἐπειδὴ δ' ἄμεσος σκοπὸς τοῦ « Ἐξηγητοῦ » εἶναι ἡ κατανόησις καὶ ἡ μελέτη τῶν Ἁγίων Γραφῶν διὰ τῆς σαφοῦς, ἀκριβοῦς καὶ ὀρθοδόξου ἐξηγήσεως καὶ ἑρμηνείας αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ ἔγγραφον, οὕτως εἰπεῖν, κήρυγμα τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς Ἁγίας Γραφῆς, « ὁ ἐπιστρέψας ἁμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἁμαρτιῶν (α), » ἕκαστος ὑμῶν, ἀδελφοί, γενέσθω κῆρυξ καὶ εὐαγγελιστὴς τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, συνιστῶν τὸν « Ἐξηγητὴν » ὡς τὸ καταλληλότατον ὄργανον πρὸς διάδοσιν τῶν χριστιανικῶν διδασκαλιῶν, ὡς τὸ χρησιμώτατον βιβλίον ἐν πάσῃ χριστιανικῇ καὶ ὀρθοδόξῳ οἰκογενείᾳ, πρὸς ἐπιστροφὴν εἰς τὸν Θεὸν καὶ πρὸς ἐπίτευξιν τῆς ἀνεκτιμήτου ψυχικῆς σωτηρίας. Συνεργήσατε οὖν, ὦ φιλόχριστοι καὶ εὐσεβεῖς ἀναγνῶσται, πρὸς ἐπιστροφὴν τοῦ ἁμαρτωλοῦ ἀδελφοῦ ὑμῶν διὰ τῆς διαδόσεως τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ « Ἐξηγητοῦ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, » καὶ ἐστὲ βέβαιοι, ὅτι πρῶτον μὲν θὰ σώσητε κινδυνευούσας ψυχὰς ἐκ θανάτου, καὶ ἔπειτα θὰ καλύψητε πλῆθος ἁμαρτιῶν ὑμῶν.

Ἐπειδὴ δὲ, ὡς γνωστὸν, πρὸ καιροῦ οὐ μόνον ἐκινήθη τὸ σπουδαῖον ζήτημα περὶ ἑνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν, τῆς Ἀνατολικῆς δηλονότι καὶ τῆς Δυτικῆς, ὑπὸ τῆς τελευταίας ταύτης διὰ τοῦ νῦν ἐπισκοπεύοντος αὐτὴν Πάπα Λέοντος ΙΓ', ἀλλὰ καὶ πλεῖσται ἄλλαι δραστήριαι ἐνέργειαι καταβάλλονται, ἐκ Ῥώμης προερχόμεναι, καθ' ὅλην τὴν Ἀνατολὴν ὑπὸ τῆς ἐπὶ τούτῳ συστάσης Προπαγάνδας, διὰ τοῦτο θὰ ἐπιστήσωμεν καὶ εἰς τοῦτο συντονώτερον τὴν προσοχὴν ἡμῶν, ὅπως καθιστῶμεν γνωστὰς τὰς ἐνεργείας ταύτας καὶ πάντα τὰ ἀποφασιζόμενα περὶ τῆς θρησκευτικῆς ἐν γένει καταστάσεως τῶν ἐν Ἀνατολῇ ὀρθοδόξων καὶ ἑτεροδόξων Ἐκκλησιῶν.

Οὕτω λοιπὸν εἰσερχόμενος ὁ « Ἐξηγητὴς τῶν Ἁγίων Γραφῶν » εἰς τὸ παρὸν νέον ἔτος, τὸ ἕβδομον ἀπὸ τῆς

(α) Ἰακώβ. ε' 20.

ἀρχῆς τῆς ἐκδόσεως αὐτοῦ, εὔχεται ἐγκαρδίως καὶ ἐπικαλεῖται ἐπὶ πᾶσιν ὑμῖν πλουσιωτάτην παρὰ Θεοῦ τὴν χάριν καὶ τὴν εὐλογίαν. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΕΚΤΙΜΗΤΟΥ ΩΦΕΛΕΙΑΣ ΕΚ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ ΤΩΝ ΑΓΙΩΝ ΓΡΑΦΩΝ

« Διὰ Σιὼν οὐ σιωπήσομαι, καὶ διὰ Ἱερουσαλὴμ οὐκ ἀνήσω, ἕως ἐὰν ἐξέλθῃ ὡς φῶς ἡ δικαιοσύνη αὐτῆς, τὸ δὲ σωτήριόν μου ὡς λαμπὰς καυθήσεται (α), » διεσάλπιζε προφητικῶς, μᾶλλον δὲ εὐαγγελικῶς ὁ μεγαλοφωνότατος τῶν προφητῶν Ἡσαΐας, προκηρύττων τὴν ἔλευσιν τοῦ Μεσσίου καὶ τὸν νέον νόμον τῆς χάριτος πρὸς τὸν παλαιὸν Ἰσραήλ. Ἐλάχιστος καὶ νεώτερος ἐν ἀδελφοῖς ὑπάρχων « Ὁ Ἐξηγητὴς τῶν Ἁγίων Γραφῶν » οὐ διέλειπεν ἀπὸ ἑξαετίας ὅλης, οὐδ᾽ ἐπὶ στιγμὴν ἐσιώπησε διὰ Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ μεγαλοφώνως εὐαγγελιζόμενος πρὸς τὸν νέον τῆς χάριτος Ἰσραὴλ ἐν Ἐκκλησίᾳ μεγάλῃ τὸν Μεσσίαν καὶ Σωτῆρα τοῦ κόσμου ἐπιφανέντα, καὶ τὸν νόμον τῆς χάριτος ἤδη ἐν τῷ κόσμῳ διαλάμψαντα, ὡς ἀκτινοβολοῦσαν λαμπάδα διὰ τῆς ἀπλέτου ἐλλάμψεως τῶν Ἁγίων Γραφῶν πρὸς φωτισμὸν καὶ σωτηρίαν τῶν ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν. Ἀρχομένου δὲ θείᾳ συνάρσει τοῦ ἑβδόμου αὐτοῦ ἔτους, ὁ « Ἐξηγητὴς » τίθησιν ὡς τηλαυγὲς πρόσωπον, ὡς πρῶτον αὐτοῦ κήρυγμα τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν ὠφέλειαν, τὴν δαψιλῶς καὶ πλουσίως ἀναπηγάζουσαν ἐκ τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης καὶ σπουδαίας καὶ εὐλαβοῦς ἀναγνώσεως τῶν Ἁγίων καὶ θεοπνεύστων Γραφῶν.

Ἄπειρον ἀληθῶς καὶ πολυποίκιλον εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ἀναγινωσκομένων βιβλίων ἐν τοῖς καθ᾽ ἡμᾶς χρόνοις, ἀφ᾽ ὅτου ἡ τυπογραφία διευκολύνουσα μυριάκις ἢ ἄλλοτε τὴν εἰς φῶς ἔλευσιν ἀπειραρίθμων καὶ ποικιλωτάτων κατά τε τὴν ὕλην καὶ τὸν σκοπὸν συγγραμμάτων, προερχομένων ἐκ πάντων τῶν πεπολιτισμένων ἐθνῶν. Πρὸς τούτοις ἡ γενίκευσις τῶν γραμμάτων καὶ ἡ κολοσσαία ἀνάπτυξις καὶ πρόοδος τῶν διαφόρων τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν παρὰ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων τοῖς χριστιανικοῖς ἔθνεσιν, ἐπλημμύρησαν τὸν κόσμον διὰ τῶν διαφόρων προϊόντων τῆς ἀνθρωπίνης διανοίας. Ἀλλ᾽ ἐν τούτοις δυστυχῶς οὐχὶ πάντα τὰ εἰς φῶς σημερον ἐρχόμενα φέρουσι χαρακτῆρα σπουδαῖον καὶ σκοπὸν ὠφέλιμον. Ἔρχονται εἰς φῶς ἔργα, τῶν ὁποίων οἱ συγγραφεῖς σκοποῦσιν οὐχὶ τὴν ἐπιστημονικὴν τοῦ νοός, ἢ τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας, ἀλλὰ τὸ ἡδὺ καὶ τερπνόν, τὸ κολακεῦον τὰς σωματικὰς αἰσθήσεις καὶ εὐχαριστοῦν τὰς ἡδονικὰς καὶ σαρκικὰς ἐπιθυμίας, δι᾽ ὧν καλλιεργεῖται, ποτίζεται καὶ καρποφορεῖ τὸ δηλητηριῶδες δένδρον τῆς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς διαφθορᾶς, τῆς κοσμικῆς καὶ ὑλικῆς ματαιοφροσύνης, ἐν γένει τῆς ἀνηθικότητος, δι᾽ ὧν ὁσημέραι ἀνατρέπονται οἰκογένειαι καὶ πόλεις, καὶ δι᾽ ὧν ἔθνη εἰσέτι νεαρά, πρὶν ἢ φθάσωσιν εἰς ἀκμὴν καὶ ἡλικίαν δηλητηριαζόμενα καταμαραίνονται ἐν τῇ νεότητι αὐτῶν.

Τοιαῦτα δὲ συγγράμματα, τὰ ὁποία ἕκαστος τῶν χριστιανῶν καὶ ἑκάστη

(α) Ἡσ. ξϛ´ 1.

χριστιανικὴ οἰκογένεια ὀφείλει παντοιοτρόπως νὰ ἀποφεύγῃ καὶ νὰ ἀποστρέφηται εἶναι τὰ συγγράμματα τῆς ἐλαφρᾶς λεγομένης, μᾶλλον δὲ τῆς περιττῆς καὶ ἀνωφελεστάτης, φιλολογίας, τὰ συγγράμματα, τὰ ἐνσπείροντα εἰς τὴν ἀνθρωπίνην καρδίαν τὴν ἀμφιβολίαν καὶ τὴν ἀδιαφορίαν, καὶ πρὸ πάντων πάντα κατὰ τὴν ἡμετέραν σταθερὰν γνώμην τὰ μυθιστορήματα, δι' ὧν μικροί τε καὶ μεγάλοι σχεδὸν καθηδύνονται ἀναγινώσκοντες ταῦτα ἀπνευστὶ ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους, τὰ ξένα, λέγω, ἐκεῖνα καὶ ἀλλογενῆ τῆς πασχούσης φαντασίας ἀποκυήματα, ἅτινα μολύνουσι τῶν ὀρθοδόξων ἑλλήνων τὴν ἐπαινετὴν σεμνότητα τῶν ἠθῶν καὶ τὴν ἁγιότητα τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Τὸ καθ' ἡμᾶς διαμαρτυρόμεθα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τοῦ μέλλοντος κρίνειν ζῶντας καὶ νεκρούς, προτρέποντες, δεόμενοι καὶ παρακαλοῦντες πάντας ἀνεξαιρέτως τοὺς ὀρθοδόξους χριστιανούς, τὰ πιστὰ καὶ εὐσεβῆ τέκνα τῆς ἁγιωτάτης ἡμῶν Ἐκκλησίας νὰ ἀπέχωσιν ἀπ' αὐτῶν, ὡς ἀπὸ προϊόντων δηλητηριωδῶν, δυναμένων νὰ ἐπενέγκωσι τὸν θάνατον ἐνίοτε μὲν τοῦ σώματος ἐξ ἅπαντος ὅμως τῆς ψυχῆς, ὡς ὑπεισαγόντων ἀπαρατηρήτως καὶ ἐπιτηδείως εἰς τὰς ψυχὰς τὴν ἀσέβειαν, τὴν ἀπιστίαν, τὴν φλεγμονὴν τῶν παθῶν καὶ τῆς κακίας, τὴν ἀπέχθειαν καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν χριστιανικὴν ἠθικὴν καὶ θρησκείαν, τὰ ὁποῖα ὅλα ὁμοῦ ἀποτελοῦσι τὸν ἄφευκτον τῆς ψυχῆς θάνατον.

Προτρέποντες τοὺς ἀγαπητοὺς ἐν Χριστῷ ἡμῶν ἀδελφοὺς νὰ ἀποφεύγωσι τὰ ψυχοφθόρα καὶ ὀλέθρια ταῦτα συγγράμματα, δὲν ἐννοοῦμεν νὰ παρακωλύσωμεν, μὴ γένοιτο! τινὰ ἐκ τῆς σπουδῆς τῆς φιλολογίας, τῶν τεχνῶν, τῶν ἐπιστημῶν, τῶν μαθηματικῶν ἢ τῶν φυσικῶν ἢ τῶν φιλοσοφικῶν μαθημάτων. Τοὐναντίον μάλιστα· Συνιστῶντες θερμῶς τὴν ἐμβριθῆ καὶ κατὰ βάθος μελέτην καὶ γνῶσιν τούτων, καταδικάζομεν μόνον τὴν ἐν αὐτοῖς ἐπιπολάζουσαν ἡμιμάθειαν, τὴν ἔπαρσιν, τὴν οἴησιν τῆς δοκησισοφίας ὡς καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἐκπηγάζουσαν ματαιοδοξίαν καὶ ματαιοφροσύνην. Ἡ ἑδραία καὶ ἀσφαλὴς γνῶσις τῶν μαθημάτων τούτων, ὡς καὶ τῆς ἱστορίας εἶναι πολύτιμος καὶ λίαν ὠφέλιμος εἰς πάντα ἐν τῷ πρακτικῷ καὶ κοινωνικῷ βίῳ, διότι ἀναπτύσσει τὴν διάνοιαν, πλουτίζει αὐτὴν διὰ διαφόρων κοινωφελῶν γνώσεων, καὶ μορφόνει τὸν ἄνθρωπον εἰς λόγιον, εἰς ἐπιστήμονα, εἰς ῥήτορα, εἰς φιλόσοφον, καὶ καθιστᾷ αὐτὸν ὠφέλιμον τῆς κοινωνίας μέλος. Ταῦτα πάντα εἶναι καλὰ καὶ θεάρεστα, ἀλλὰ πλουτίζουσι καὶ καθωραΐζουσι τὸν ἄνθρωπον μονομερῶς, ἀναπτύσσοντα τὴν διάνοιαν καὶ ἀνάγοντα τὸν ἄνθρωπον εἰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας προόδου. Τὸ φαινόμενον τοῦτο παρατηροῦμεν σήμερον παρὰ πᾶσι τοῖς πεπολιτισμένοις λαοῖς, οἵτινες γιγανταίοις βήμασι προκόπτουσιν ἐπὶ τὰ πρόσω. Καὶ ὅμως πόθεν προέρχεται ἢ πόθεν ἐκπηγάζει ἡ ὀδυνηρὰ παρ' αὐτοῖς κατάστασις τῆς ἠθικῆς διαφθορᾶς καὶ τῆς ἀσεβείας, εἰς ἣν πλέουσι σήμερον μεγάλαι μερίδες τῆς οὕτω καλουμένης πεπολιτισμένης ταύτης κοινωνίας; Ποία ἡ αἰτία τῶν κακῶν καὶ τῶν δυστυχημάτων, τὰ ὁποῖα μαστίζουσι τὴν ἀνθρωπότητα;

Δύο εἶναι καθ' ἡμᾶς αἱ πηγαὶ τῆς

τοιαύτης ἀνωμαλίας καὶ ἀληθῶς ὀδυνηρᾶς καταστάσεως. Πρῶτον ἡ μονομερὴς καὶ καθ' ὑπερβολὴν ἀνάπτυξις τῆς διανοίας ἄνευ τῆς παραλλήλου καὶ ἐξ ἴσου μορφώσεως τῆς καρδίας ἠθικῶς καὶ θρησκευτικῶς. Καὶ δεύτερον ἡ τυχὸν μόρφωσις τῆς καρδίας δι' αὐθαιρέτου καὶ παραλόγου τινος ἀθρήσκου ἠθικῆς, ἀγνοουμένης ἢ καὶ περιφρονουμένης τῆς θείας ἠθικῆς καὶ τῶν ἐντολῶν τῆς εὐαγγελικῆς εὐσεβείας. Καὶ πράγματι· Ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τέλους τοῦ σταδίου τῆς μαθήσεως καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως τῆς ἐπιστημονικῆς ἢ τῆς λοιπῆς σπουδῆς οἱουδήποτε νέου ὅλοι οἱ ἀγῶνες καταβάλλονται πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς διανοίας, πρὸς ἀπόκτησιν θεωρητικῶν ἢ καὶ πρακτικῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἡ ἐλαχίστη δὲ ἢ μᾶλλον οὐδεμία φροντὶς καὶ ἐπιμέλεια καταβάλλεται παρὰ τῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν, ὅπως ἡ ἀνάπτυξις τῆς διανοίας βαίνει παραλλήλως πρὸς τὴν εὐγενῆ καὶ ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν μόρφωσιν τῆς καρδίας ἐπὶ ὑγιῶν καὶ σωτηρίων ἀρχῶν. Διὰ τοῦτο πανταχοῦ μὲν παρατηρεῖται ἀνάπτυξις, παίδευσις, πολυμάθεια, ἐπιστήμη, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ καρδία ἐμπαθής, σκληρὰ καὶ ἀσυμπαθής, φωλεὰ κακιῶν καὶ παντοίων πονηριῶν. Ὁ φαινόμενος πολιτισμὸς δὲν εἶναι τοιοῦτος κατὰ βάθος, ἀλλ' ἐπίπλαστος καὶ ἁπλῆ συνέπεια τῶν πολυκρότων ἐκπολιτιστικῶν γνώσεων καὶ τῆς κοσμοπολιτικῆς εὐγενείας, οὐχὶ δὲ πραγματικὸς πολιτισμός, ἐκπηγάζων ἐξ εἰλικρινοῦς ἀδελφικῆς καρδίας, ἐξ ὑγιοῦς ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς μορφώσεως. Τούτου ἕνεκα ὁ τοιοῦτος ψευδὴς πολιτισμός, ἡ τοιαύτη ἐπίπλαστος τῆς καρδίας εὐγένεια παύει ἀμέσως, ἅμα ὡς ἤθελον ἐπέλθει ἀντίθετοι περιστάσεις.

Πολλοὶ σήμερον φρονοῦσιν, ὅτι δύναται νὰ ὑπάρχῃ ἠθική τις διδασκαλία ἄσχετος ὅλως πρὸς τὴν θρησκείαν ἐν γένει καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν χριστιανικήν, προσέτι δὲ ὅτι ἡ θεϊστικὴ καὶ αὐτὴ ἡ φιλοσοφικὴ ἠθικὴ δύνανται νὰ μορφώσωσιν ἠθικῶς τὸν ἄνθρωπον, τουτέστι νὰ καταβάλωσιν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ ἀρχὰς καὶ βάσεις ἠθικῆς, ἐπὶ τῶν ὁποίων ὁ ἄνθρωπος θὰ δυνηθῇ κατὰ τὸν βίον αὐτοῦ νὰ πολιτευθῇ, ἀμέμπτως καὶ ἐναρέτως ζῶν. Ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ θεωρία δύναται μέν πως νὰ ἐπιδράσῃ εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ μορφώσῃ πως αὐτὴν ἠθικῶς, ἀλλὰ καὶ αὕτη ἡ μόρφωσις καθ' ἡμᾶς εἶναι λίαν ἀτελής, φαινομενικὴ καὶ ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐπίπλαστος, ἡ δὲ ἐξ αὐτῆς ἀρετὴ οὐδεμίαν ἔχει ἀξίαν. Καὶ ἡ ἀπόδειξις πρόχειρος. Διότι οἱ οὕτω φιλοσοφοῦντες παρεδέχονται μὲν πιθανὸν τὴν ὕπαρξιν ἑνὸς Θεοῦ, ἀλλ' ἢ θεωροῦσι τὴν ἠθικὴν ἀνεξάρτητον ἀπὸ τῆς θρησκείας, ἢ ἐξαρτῶσιν αὐτήν, ἀλλ' ἐκ θρησκείας τοιαύτης, οἵαν ἐμόρφωσεν ἡ πάντοτε ἐπισφαλὴς αὐτῶν διάνοια. Ἄλλως δὲ τίς ἢ τί ἐμποδίζει, ὥστε ἕκαστος τῶν ἀνθρώπων φιλοσοφῶν περὶ θρησκείας, περὶ ἠθικῆς, περὶ ψυχῆς, περὶ ἀρετῆς καὶ λατρείας νὰ ἐρευνήσῃ διὰ τοῦ ὀρθοῦ λόγου ἐμβριθῶς πρὸς εὕρεσιν τῆς τούτων ἀληθείας, καὶ ἐκ τῶν συμπερασμάτων τῆς ἐρεύνης ταύτης νὰ μορφώσῃ καὶ θρησκείαν καὶ ἠθικὴν καὶ λατρείαν; Οὐδέν. Ἀλλ' οὐδεὶς τότε δύναται νὰ ἀρνηθῇ, ὅτι πάντα τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ εἶναι καλὰ μὲν εὑρήματα, ἀλλὰ συμπεράσματα τῆς ἐπισφαλοῦς ἀνθρω-

πίνης διανοίας· διὰ τοῦτο οὐ μόνον εἶναι ποικίλα καὶ ἀνάλογα τῶν σκέψεων καὶ τῶν λογισμῶν ἑκάστου, ἀλλὰ καὶ προσωρινά. Ἐκ τούτου δῆλον, ὅτι οὐδὲν τῶν συστημάτων τούτων εἶναι τὸ μόνον ἀληθὲς, τὸ μόνον τέλειον.

Τὸ καθ' ἡμᾶς ἀποκρούοντες ἐντελῶς τὴν γνώμην, ὅτι ἡ ἠθικὴ δὲν ἐξαρτᾶται, ἢ μᾶλλον δὲν ἀπορρέει ἐκ τῆς θρησκείας, παραδεχόμεθα καὶ ἀκραδάντως ὑποστηρίζομεν, ὅτι ἡ ἠθικὴ εἶναι στενότατα συνδεδεμένη μετὰ τῆς θρησκείας, καὶ πᾶσα θρησκεία ἔχει τὴν ἠθικὴν αὐτῆς, ἥτις ἀπορρέει καὶ μορφοῦται ἐκ τῶν ἀρχῶν τῆς θρησκείας. Οἱ ἀρνούμενοι τὴν ἀλήθειαν ταύτην, δυσκόλως δύνανται νὰ εἴπωσι πόθεν ἡ δεῖνα ἠθικὴ ἀπορρέει. Ἂν παραδεχθῶσι τὸν ἀνθρώπινον φιλοσοφικὸν λόγον, τότε κατ' ἀνάγκην θὰ ἔχωμεν τοσαύτας ἠθικὰς, ὅσα καὶ διαφέροντα ἀπ' ἀλλήλων φιλοσοφικὰ συστήματα παλαιὰ καὶ νεώτερα. Καὶ πράγματι· διαφέρουσιν ἀπ' ἀλλήλων τὰ ἠθικὰ συστήματα τοῦ Πυθαγόρου, τοῦ Σωκράτους, τοῦ Ἀριστοτέλους, τοῦ Πλάτωνος, τοῦ Ζήνωνος, τοῦ Ἐπικούρου, τοῦ Σπινόζα, τοῦ Μαλεμβραχίου, τοῦ Ἐγέλου, τῶν πολυθεϊστῶν καὶ τέλος τῶν ὑλιστῶν. Ποῖον ἐκ τούτων τὸ τέλειον. Οὐδέν. Ἴσως τὰ ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ Χριστιανισμοῦ φιλοσοφηθέντα ἦσαν τὰ ἁγνότερα, τὰ τελειότερα σχετικῶς πρὸς τὰ μετὰ Χριστὸν, τὰ ὁποῖα, καίπερ γινώσκοντα τὸν Χριστιανισμὸν καὶ βοηθούμενα ἐξ αὐτοῦ, οὐχ ἧττον ἀπεπλανήθησαν ἀπὸ τῆς ζητουμένης ἀληθείας. Διὰ τοῦτο μετὰ βεβαιότητος κηρύττομεν, ὅτι τὸν ἐπὶ γῆς ἄνθρωπον ἀνάγει εἰς τὴν ἠθικὴν καὶ θρησκευτικὴν τελειότητα ἡ θειοτάτη διδασκαλία τοῦ Χριστιανισμοῦ, πηγάζουσα ἐκ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, αἱ ὁποῖαι ὡς λόγος τοῦ Θεοῦ, διδάσκουσιν ἐν πᾶσι τὴν ἀλήθειαν, ἀναπτύσσουσιν ἀσφαλῶς τὴν διάνοιαν καὶ μορφόνουσιν εὐσεβῶς καὶ ἐναρέτως τὴν καρδίαν, ἀνάγουσαι τὸν ἄνθρωπον εἰς τὸ ὑπερφυὲς ὕψος τῆς τελειότητος, τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς ἐν Χριστῷ ἁγιωσύνης. Ὅτι δὲ αἱ Ἅγιαι Γραφαὶ μελετώμεναι καὶ ἀναγινωσκόμεναι εὐλαβῶς ἐπιδαψιλεύουσιν ἄφατον πλοῦτον ὠφελείας ἠθικῆς καὶ θρησκευτικῆς, τοῦτο ἀποδειχθήσεται ἐξ ὅσων μέλλομεν ἐφεξῆς νὰ πραγματευθῶμεν.

(Ἕπεται συνέχεια).

ΗΘΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ
ΠΕΡΙ ΑΘΑΝΑΣΙΑΣ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ

« Ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ »

Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ὂν σύνθετον ἐξ ὕλης καὶ πνεύματος. Ὁ Θεὸς, διδάσκει ἡ Ἁγία Γραφὴ, ἔπλασε τὸν ἄνθρωπον, χοῦν λαβὼν ἐκ τῆς γῆς. ἔπειτα δὲ ἐνεφύσησεν εἰς αὐτὸν πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν. Γνωρίζομεν, ὅτι τὸ ἀνθρώπινον σῶμα δὲν δύναται νὰ ζήσῃ ἄνευ τῆς ψυχῆς, καὶ κατανοοῦμεν, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν δύναται νὰ ἐκπληρώσῃ ἀκριβῶς τὰς ἐνεργείας αὐτῆς ἄνευ τῆς βοηθείας τοῦ ὑλικοῦ σώματος. Ἡ συνένωσις λοιπὸν τῶν δύο τούτων ἐκ διαμέτρου ἀντιθέτων οὐσιῶν συγκροτεῖ μίαν φύσιν, ἥτις ἀποβαίνει ἡ ἀρχὴ τῆς ὑλικῆς καὶ τῆς νοερᾶς ζωῆς.

Γνωρίζομεν τέλος, ὅτι ἡ ψυχὴ δὲν εἶναι ὁλοσχερῶς ἐξηρτημένη ἐκ τοῦ σώματος, οὐδὲ ἡ ὕπαρξις αὐτῆς ὁλοσχερῶς ὑποτεταγμένη εἰς τὴν ὕλην, διότι πολλάκις διεγείρεται καὶ ἐπανίσταται κατὰ τοῦ θέλοντος νὰ παρασύρῃ αὐτὴν σώματος. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν ὁ θάνατος ἔρχηται νὰ διαλύσῃ τὸ σύνθετον τοῦτο ὄν, ἡ ψυχὴ δὲν καταδικάζεται, ὅπως τὸ ὑλικὸν σῶμα εἰς διάλυσιν, ἀλλὰ διαμένει ἀναλλοίωτος καὶ ἄφθαρτος, ὅπως ἦτο, ὅτε ἐνεφυσήθη ὑπὸ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ σῶμα. Τὴν ἀπόδειξιν τῆς θεμελιώδους ταύτης ἀληθείας δυνάμεθα νὰ πορισθῶμεν ἐκ πολλῶν, ἀλλ' ἡμεῖς θὰ περιορισθῶμεν εἰς τὰ τρία ταῦτα. α) ἐκ τῆς μαρτυρίας τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. β) ἐκ τῆς μελέτης τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ καὶ γ) ἐκ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ.

Α'. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς, μαρτυρουμένη ἐκ τῆς πράξεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους. Ζῶντες ἐν μέσῳ τοῦ κόσμου τούτου, παρετηρήσαμεν καὶ παρατηροῦμεν ὁποία διαφορὰ ὑπάρχει μετὰ θάνατον ἀνὰ μέσον τοῦ λογικοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν ἀλόγων ζώων. Ὅταν τὸ ἄλογον ζῶον θνήσκῃ σπεύδομεν ἀμέσως νὰ ἀπομακρύνωμεν αὐτὸ ἀφ' ἡμῶν, ρίπτοντες δὲ εἰς παράμερόν τι μέρος ἢ θάπτοντες αὐτὸ, λήγουσιν ἐκεῖ τὰ πάντα, μηδ' αὐτῆς τῆς ἀναμνήσεως αὐτοῦ ὑπολειπομένης. Δὲν συμβαίνει ὅμως τὸ αὐτὸ καὶ περὶ τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀπέρχηται, ἐγκαταλείπων διὰ παντὸς τὴν σκηνὴν τοῦ κόσμου τούτου, τὸ ἄπνουν καὶ ἄψυχον αὐτοῦ σῶμα ἀποβαίνει ἀμέσως ἀντικείμενον ἐξαιρετικῆς τιμῆς, σεβασμοῦ καὶ περιποιήσεως. Δὲν ρίπτομεν αὐτὸ ὅπου ἔτυχεν· ἀλλὰ μετακομίζομεν αὐτὸ μετὰ μερίμνης πλήρους συμπαθείας εἰς τόπον ἰδιαίτερον καὶ ὑπὸ τῆς θρησκείας καθιερωμένον καὶ ἱερόν. Δύναταί τις νὰ περιέλθῃ ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην, πανταχοῦ δὲ θὰ εὕρῃ τὸ αὐτὸ βαθὺ σέβας, ἐκδηλούμενον διαφοροτρόπως μὲν, ἀλλὰ πάντοτε βαθὺ καὶ ἀκραιφνὲς πρὸς τοὺς νεκροὺς τῶν ἀνθρώπων, πανταχοῦ θὰ ἴδωμεν, ὅτι παραπλεύρως τῆς κατοικίας τῶν ζώντων κεῖται ἡ κατοικία καὶ ἡ διαμονὴ ἐκείνων, οἵτινες ἀπῆλθον ἐκ μέσου ἡμῶν. Πανταχοῦ δὲ οἱ θεῖοι καὶ οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι ὁρίζουσιν αὐστηρῶς καὶ ἀπαιτοῦσι βαθύτατον σεβασμὸν πρὸς τοὺς τάφους. Τὸ δὲ κοιμητήριον τιμᾶται ὡς τόπος ἱερὸς καὶ καθηγιασμένος. Πόθεν λοιπὸν ἐκπηγάζει ἡ παγκόσμιος αὕτη εὐλάβεια, ἡ τιμὴ καὶ ὁ σεβασμὸς πρὸς τοὺς ἀφ' ἡμῶν μεταστάντας; Πόθεν ἔλαβε τὴν ἀρχὴν παρ' ἡμῖν τε καὶ παρὰ πᾶσι τοῖς λαοῖς τῆς γῆς ἡ τοσοῦτον ὑψηλὴ καὶ σεβαστὴ ἰδέα τοῦ σεβασμοῦ τῶν τάφων; Ὀλίγη κόνις, ἢ ὀλίγα λείψανα ὀστῶν, ἅτινα ὑπολείπονται ἀπὸ τοῦ σώματος τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ἀντάξια τοσαύτης εὐλαβοῦς τιμῆς καὶ σεβασμοῦ; Οὐχὶ βεβαίως, δύναται νὰ εἴπῃ τις. Ἐὰν δὲ τιμῶμεν καὶ σεβώμεθα τοὺς νεκροὺς, τοῦτο ἐκπηγάζει ἐκ τῆς ἑδραίας πεποιθήσεως, ὅτι ὁ θάνατος εἶναι ὕπνος, ὅτι τὸ νεκροταφεῖον εἶναι ἁπλοῦν κοιμητήριον, ἢ μᾶλλον τόπος ἀναπαύσεως ἔνθα τὰ ἄψυχα ταῦτα λείψανα ἀναπαύονται πρὸς καιρὸν, ἵνα κατὰ τὴν ὡρισμένην στιγμὴν ἀναστηθῶσιν εἰς τὸ κυριαρχικὸν τοῦ Δημιουργοῦ πρόσταγμα πλήρη δυνάμεως καὶ ζωῆς, καὶ ὅτι τὸ ὑπὸ τοῦ θανάτου διαλυόμενον σῶμα μέλλει νὰ ἀποβῇ καὶ αὖθις κατοικητήριον τῆς ἀθανάτου ψυχῆς·

Σεβόμεθα τὰ ἐρείπια τῆς κρημνισθείσης οἰκίας, διότι εἴμεθα πεπεισμένοι, ὅτι ὁ ἐν αὐτῇ κατοικήσας ζῇ εἰσέτι, καὶ ὅτι ἡμέραν τινὰ θὰ ἐπανέλθῃ νὰ ἀνοικοδομήσῃ καὶ νὰ κατοικήσῃ ἐν αὐτῇ.

Ὅταν λοιπὸν διατρέχοντες τὴν οἰκουμένην εὑρίσκωμεν πανταχοῦ τὰς αὐτὰς δοξασίας, ὅταν ἐπισκεπτόμενοι τὰ κοιμητήρια πάντων τῶν ἐθνῶν ἀπὸ τῆς πλάσεως τοῦ ἀνθρώπου μέχρι τῆς σήμερον ἀναγινώσκωμεν τὰς αὐτὰς πράξεις τῆς πίστεως ἐγκεχαραγμένας ἐπὶ τοῦ ξύλου ἢ ἐπὶ τῆς πέτρας, συμπεραίνομεν μετ' ἀπολύτου πλέον βεβαιότητος, ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν ἀθανασίαν τῆς ψυχῆς εἶναι ἐξ ἐκείνων τῶν ἀληθειῶν, τὰς ὁποίας ὁ ἄνθρωπος παρέλαβεν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ἥτις διατηρηθεῖσα διὰ τῆς ἀδιακόπου παραδόσεως μετεβιβάσθη ἀπὸ τοῦ πατρὸς εἰς τὰ τέκνα ὡς πολυτιμότατον καὶ ἱερώτατον κληροδότημα. Ἴσως οἱ ἀπόγονοι ἐν μέρει ἠλλοίωσαν αὐτήν, οὐχ ἧττον δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὴν κληρονομίαν ταύτην, ἥτις ἀπέβη κτῆμα ἀναφαίρετον τῆς ἀνθρωπότητος. Ταῦτα πάντα μελετῶν τις μετ' εὐλαβείας δικαιοῦται βεβαίως, ἀποτεινόμενος πρὸς τοὺς ὀλίγους ὑλιστικάς, οἵτινες ἔρχονται διὰ τῆς ἀσυστάτου καὶ παραλόγου αὐτῶν διδασκαλίας νὰ ῥίψωσι τὴν ἀμφιβολίαν εἰς τὸ θεμελιῶδες τοῦτο δόγμα, νὰ εἴπῃ πρὸς αὐτούς· Ἐπὶ τίνι δικαιώματι θέλετε νὰ ἀποσπάσητε ἀπὸ τῆς καρδίας τῆς ἀνθρωπότητος τὴν τελευταίαν ταύτην παρήγορον καὶ ἐνδυναμωτικὴν ἐλπίδα; Ἀπὸ ἑβδομήκοντα τεσσάρων ἤδη αἰώνων ἡ ἀνθρωπότης θάπτουσα τοὺς νεκροὺς αὐτῆς ἢ περισυλλέγουσα τὴν κόνιν αὐτῶν κηρύττει διὰ τῆς μεστῆς συμπαθείας ταύτης πράξεως εἰς ὅλον τὸν κόσμον, « Πιστεύω εἰς τὴν μέλλουσαν ζωήν. » Ἀπὸ τοσούτων αἰώνων ἡ ἀνθρωπότης χαράττει εὐλαβῶς ἐπὶ τοῦ λίθου, ὅστις καλύπτει τὰ λείψανα τῶν φιλτάτων αὐτῆς τὰς πλήρεις παραμυθίας καὶ ἐλπίδος ταύτας φράσεις· « Καλὴν ἀντάμωσιν » « δέεσθε ὑπὲρ αὐτοῦ, » καὶ ἔρχεσθε ὑμεῖς σήμερον νὰ εἴπητε πρὸς αὐτήν, ὅτι πλανᾶται οὕτω πράττουσα καὶ οὕτω πιστεύουσα; Οὐχί, κύριοι ὑλισταί, δὲν εἶναι δυνατὸν ὑμεῖς ὀλίγοι νὰ ἔχητε δίκαιον, σύμπασα δὲ ἡ ἀνθρωπότης πάντων τῶν χωρῶν καὶ τῶν αἰώνων νὰ πλανᾶται μέχρι τῆς σήμερον. Μελετήσατε βαθέως τὰ ἐπιχειρήματα ταῦτα, καὶ ἐὰν εἶσθε εὐθεῖς κατὰ τὴν καρδίαν ἡ ἀμφιβολία ἡμῶν θὰ διασκεδασθῇ.

Β'. Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς μαρτυρουμένη ἐκ τῆς μελέτης τῶν τελειοτήτων τοῦ Θεοῦ. α) ἐκ τῆς πανσοφίας τοῦ Θεοῦ. Ὑπάρχει ἀλήθειά τις ἀδιαφιλονείκητος, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἕνεκα τῆς ψυχῆς αὐτοῦ εἶναι μέγας, καὶ ὅτι ὁλόκληρος ὁ κόσμος ἐδημιουργήθη, ἵνα φανερωθῇ ἡ δόξα, ἡ ἀγαθότης καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἵνα ὁ ἄνθρωπος δεσπόζει αὐτοῦ οὐχὶ βεβαίως διὰ τοῦ ὑλικοῦ σώματος, ἀλλὰ διὰ τῆς ἀΰλου καὶ ἀθανάτου αὐτοῦ ψυχῆς. Τούτου ἀληθινοῦ ὄντος, θὰ ἦτο ἆρά γε ἀντάξιον τῆς θείας πανσοφίας, ἐὰν ἡ ἐντὸς ἡμῶν ἐνοικοῦσα ἄϋλος οὐσία, ἡ ψυχὴ ἡμῶν, χωριζομένη ἐκ τοῦ σώματος ἡμῶν, μετέπιπτεν εἰς τὸ μηδέν; Ἐὰν τοῦτο θὰ ἦτο ἀληθινόν, τότε ὁ Θεὸς θὰ ὡμοίαζε πρὸς τὸν ἰδιότροπον ἐκεῖνον ἀρχιτέκτονα, ὅστις οἰκοδομεῖ ὡραιο-

τάτην οἰκίαν, ἵνα ἅμα τελειώσῃ, καταστρέψῃ αὐτήν. Τὸ ἀνθρώπινον σῶμα καὶ ἐν αὐτῷ τῷ τάφῳ ἔνθα κρύπτεται οὔτε ἀπόλλυται οὔτε ἐκμηδενίζεται, ἀλλὰ μετασχηματίζεται, ἀλλοιοῦται καὶ ἀποβαίνει κόνις, ἀλλ' ἡ κόνις, ὡς γνωστόν, παραμένει, καὶ τηρεῖται ἡ οὐσία, ἐξ ἧς ἐπλάσθη, ἡ δὲ ψυχὴ διὰ τῆς ὁποίας τὸ σῶμα ἔζη καὶ ἐνήργει, ἡ ψυχή, ἥτις μόνη ἐγνώριζε καὶ ἐδοξολόγει τὸν Θεόν, ἡ ψυχή, ἥτις ἐσκέπτετο, ἡ ἐλευθέρα ψυχὴ θὰ παύσῃ νὰ ὑπάρχῃ ; Ἀλλὰ τοῦτο εἶναι προφανὴς παραλογισμός. Θεωροῦμεν καὶ κηρύττομεν ὡς ἄφρονα ἐκεῖνον, ὅστις θὰ ἐθυσίαζε τὸν ἀδάμαντα διὰ νὰ τηρήσῃ τὴν θήκην, ὅπου ἐκρύπτετο ὁ ἀδάμας, καθὼς καὶ ἐκεῖνον, ὅστις προτιμᾷ τὴν οἰκίαν ἀπὸ τοῦ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντος, καὶ εἶναι δυνατὸν νὰ πιστεύσωμεν, ὅτι ἡ πανσοφία τοῦ Θεοῦ ἡ ἄπειρος, θὰ ἀφήσῃ νὰ χαθῇ ὁ πολύτιμος ἀδάμας, τὸν ὁποῖον κατῆλθεν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν νὰ ζητήσῃ καὶ διὰ τὸν ὁποῖον ἔχυσε τὸ πολύτιμον καὶ ἄπειρον αἷμα, ἵνα διατηρήσῃ τὸ σῶμα, τὴν χονδροειδῆ ταύτην θήκην τοσοῦτο πολυτίμου θησαυροῦ ; Ἄνθρωπός τις ἀπεχώρησεν ἐκ τοῦ κόσμου τούτου. Ὁ ἄνθρωπος οὗτος ὑπῆρξε μέγας κατὰ τὴν καρδίαν, μέγας κατὰ τὴν μεγαλοφυΐαν, ὑπῆρξεν ἡ εὐτυχία τῆς οἰκογενείας καὶ τὸ ἀγγλάϊσμα τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ. Ἀπελθὼν δὲ ἀφῆκε τὴν γῆν κατάμεστον ἐκ τῶν ἀναμνήσεων τῶν μεγάλων ἔργων τῆς ἐξόχου καὶ μεγαλοδώρου αὐτοῦ διανοίας. Ποῦ εἶναι ἤδη ὁ ἄνθρωπος οὗτος ; Παρατηρήσατε, θὰ εἴπωσιν εἰς ἡμᾶς οἱ ὑλισταί, εἰς τὸ κοιμητήριον τὰ ὀλίγα ἐκεῖνα ὀστᾶ, τὴν ὀλίγην ἐκείνην κόνιν. Ἰδοὺ αὐτός. Γνωρίζομεν, ἀπαντῶμεν καὶ ἡμεῖς, γνωρίζομεν, ὅτι τὸ σῶμα αὐτοῦ εἶναι ἐκεῖ. Ἦτο σκεῦος εὔθραυστον, καὶ παρελθόντος τοῦ χρόνου ἐρράγη καὶ συνετρίβη, ἀλλ' ὁ κυρίαρχος, ὅστις κατῴκει τὴν οἰκίαν ταύτην, ἡ ψυχή, ἥτις ἔφερε τὴν εἰκόνα καὶ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ Δημιουργοῦ αὐτῆς, ποῦ εἶναι ; Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ εἶναι ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ, ἔνθα ὑπάρχει τόπος προητοιμασμένος, ὡς βεβαιοῖ τοῦτο ἡ ἄπειρος Σοφία τοῦ Θεοῦ. Καὶ μετὰ τὴν ἐντελῆ διάλυσιν μένει τι ἐκ τοῦ σώματος, ἄρα ἡ ψυχὴ μένει ὁλόκληρος καὶ ἀθάνατος.

β) Ἐκ τῆς ἀγαθότητος τοῦ Θεοῦ. Ἢ ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι ἀθάνατος, λέγει τις τῶν νεωτέρων, ἢ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι πλέον ὁ ἀγαθὸς Θεός. Καὶ τῇ ἀληθείᾳ· Ἐάν, ὡς διδάσκουσιν οἱ ὑλισταί, ἐν τῷ θανάτῳ τὸ πᾶν ἀπόλλυται, τότε ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι εἴμεθα τὰ δυστυχέστερα ἐκ πάντων τῶν κτισμάτων, τὰ δὲ φυσικὰ πλεονεκτήματα, διὰ τῶν ὁποίων εἴμεθα πεπροικισμένοι, χρησιμεύουσιν, ἵνα καταστήσωσι τὴν δυστυχίαν ἡμῶν μεγαλειτέραν καὶ μᾶλλον ἐπώδυνον. Ὁ ἄνθρωπος ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι πάντοτε εὐτυχής, ἐπιδιώκει εὐδαιμονίαν διαρκῆ καὶ τελείαν, καὶ ὅμως καταντᾷ εἰς τὸ τέρμα τοῦ βίου χωρὶς νὰ συναντήσῃ αὐτὴν οὐδαμοῦ. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχῃ ἄλλη ζωὴ μετὰ τὴν παροῦσαν, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ ἀκόρεστος οὗτος τῆς πλήρους εὐδαιμονίας πόθος μέλλει νὰ ἱκανοποιηθῇ, τότε πρὸς τί ὁ Θεὸς ἐνέβαλεν εἰς ἡμᾶς τὴν διαβρωτικὴν ταύτην ἐπιθυμίαν τῆς τελείας εὐτυχίας ; Πρὸς τί νὰ ἐμφυτεύσῃ εἰς τὴν καρδίαν ἡμῶν τοιαύτην παρήγορον ἐλπίδα, ἀφοῦ ἐπρόκειτο νὰ διαψευσθῇ ; Ἀλλὰ τότε ποῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ ;

Βλέπεις τὸν πατέρα ἐκεῖνον, κύπτοντα ὑπὸ τὸ βάρος τοῦ καύσωνος καὶ τοῦ κόπου. Ἐργάζεται συνεχῶς ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς μέχρι τῆς δύσεως τοῦ ἡλίου. Ὁ βίος αὐτοῦ εἶναι βίος ἀδιακόπου ἐργασίας καὶ καμάτου, ἱδρῶτος καὶ δακρύων. Εἶναι ἄνθρωπος ἀγαθὸς καὶ πατὴρ φιλόστοργος, δὲν ἀπήλαυσεν οὐδὲ στιγμὴν τελείας εὐδαιμονίας. Καὶ ὅμως οὐδὲν ἕτερον ἐπιθυμεῖ, εἰμὴ ταύτην. Λοιπὸν ὁ ἥρως οὗτος τῆς ἀρετῆς, τοῦ καθήκοντος καὶ τῆς ἀφοσιώσεως δὲν δύναται ἐπὶ τοῦ χείλους τοῦ τάφου ἱστάμενος νὰ προσαγορεύσῃ βίον εὐδαιμονέστερον τοῦ παρόντος; Ἀλλὰ τότε ποῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ; Βλέπεις τὴν μητέρα ἐκείνην, ἥτις διαρκῶς κύπτει ἐπὶ τοῦ λίκνου τοῦ τέκνου αὐτῆς, πάντοτε ἄγρυπνον, πάντοτε ἐργαζομένην παρὰ τὴν φυσικὴν αὐτῆς ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν. Ἡ μήτηρ αὕτη καταντᾷ συντετριμμένη ὑπὸ τῶν μόχθων, τῆς ὀδύνης καὶ τῶν φροντίδων εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, χωρὶς οὔτε μίαν ὥραν ὁλόκληρον νὰ χαρῇ χωρὶς οὐδαμῶς νὰ συναντήσῃ τὴν εὐτυχίαν, ἣν τοσοῦτο διακαῶς καθ' ὅλον τὸν βίον ἐπεθύμησεν. Ἐὰν τὸ ἡρωϊκὸν τοῦτο θῦμα τῶν μόχθων καὶ τῶν δοκιμασιῶν δὲν δύναται νὰ χαιρετίσῃ ἀγαθώτερον μέλλον, ἐὰν τὸ μηδὲν μόνον ἐδωροφορεῖτο εἰς αὐτὴν ὡς ἀμοιβή, τότε ποῦ εἶναι ἡ ἀγαθότης τοῦ Θεοῦ;

γ) Ἐκ τῆς δικαιοσύνης τοῦ Θεοῦ· Εἶναι γνωστὸν καὶ βέβαιον, ὅτι ἐπὶ τῆς γῆς ἡ ἀρετὴ σπανίως τιμᾶται καὶ ἀμείβεται, ἐνῷ τοὐναντίον ἡ κακία θριαμβεύει. Ἡ ἀσέβεια εὐφημεῖται, ἐν ᾧ ἡ εὐσέβεια περιφρονεῖται καὶ μυκτηρίζεται. Οἱ κακοὶ εὐτυχοῦσι καὶ ἀπολαύουσιν ἀνέτως παντοίων ἀγαθῶν, ἐνῷ οἱ ἐνάρετοι καὶ χρηστοὶ συνηθέστατα στενάζουσιν ἐν τῇ ἀθλιότητι καὶ διέρχονται τὸν βίον αὐτῶν ἐν μέσῳ παντοειδῶν στερήσεων καὶ δοκιμασιῶν. Καὶ ὅμως ἡ καρδία πάντων ἡμῶν ποθεῖ τὴν δικαιοσύνην, καὶ διὰ τοῦτο ἐξεγείρεται πολλάκις κατὰ τῆς θριαμβευούσης ἀδικίας. Ἀλλ' ἐὰν ταῦτα οὕτως ἔχουσι, τότε ποία διαφορὰ ἀναμέσον τοῦ ἀγρίου δολοφόνου καὶ τοῦ ἀθώου αὐτοῦ θύματος; Τότε κατά τί διαφέρει ὁ διδάσκαλος τῆς εὐσεβείας καὶ τῆς ἠθικῆς, ὅστις ἐν τούτοις θυσιάζεται διὰ νὰ ἐποικοδομήσῃ τοὺς ἀδελφοὺς αὐτοῦ εἰς τὴν ἀλήθειαν καὶ εἰς τὴν ἀρετήν, ἀπὸ τοῦ σκανδολοποιοῦ, ὅστις διαφθείρει διὰ τῶν λόγων ἢ τῶν πράξεων αὐτοῦ τὴν ἀθωότητα καὶ τὴν χρηστότητα τῶν νέων; Τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ ἅρπαξ, ὁ ἀπατεὼν, ὁ σφετεριστὴς τῶν ξένων ἀγαθῶν ἀπὸ τοῦ ἐλεήμονος, ὅστις τρέφει φιλοστόργως τοὺς πεινῶντας, ποτίζει τοὺς διψῶντας καὶ ἐνδύει τοὺς γυμνητεύοντας; Τότε κατὰ τί διαφέρει ὁ μάρτυς, ὅστις ἐκάη ζῶν, ἐξεσχίσθη τὰς σάρκας, ὅστις ἀνεσκολοπίσθη καὶ ἔχυσε τὸ αἷμα αὐτοῦ ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀπὸ τοῦ αἱμοχαροῦς διώκτου, ὅστις ἐγέλα ἐνώπιον τῶν βασάνων τοῦ μάρτυρος, καὶ ὅστις ἔπραξε τὰ πάντα ὅπως σβέσῃ τὴν λάμψιν τῆς ἀληθείας; Τί, ὁ Θεὸς, ὅταν οἱ ἀδικήσαντες καὶ οἱ ἀδικηθέντες ἔλθωσιν ἀμφότεροι εἰς τὸ χεῖλος τοῦ τάφου, θὰ εἴπῃ εἰς αὐτούς. Δὲν χρεωστῶ εἰς ὑμᾶς τίποτε, οὔτε τιμωρίαν, οὔτε ἀμοιβὴν, οὔτε κατάκρισιν, οὔτε ἔπαινον; Ἀλλὰ δὲν βλέπετε, ὅτι ἡ καρδία ἐξεγείρεται εἰς τὸν στοχασμὸν τοῦτον, ὅτι τὸ λογικὸν διαμαρτύρεται καὶ ἡ συνείδησις ἐξανίσταται κατὰ τῆς φανερᾶς ταύτης

ἀδικίας; Οὐχί· ναί, οὐχί· ἡ ἀρετὴ δικαιοῦται νὰ ἀπαιτήσῃ ἀμοιβὴν, ἡ δὲ κακία ὑπόκειται ἀναποφεύκτως εἰς τιμωρίαν. Καὶ ἐπειδὴ ἐνταῦθα, ὡς εἴπομεν ἤδη, οὔτε ἡ ἀρετὴ ἀμοίβεται ἐπαξίως, οὔτε ἡ κακία τιμωρεῖται, ἕπεται ἀναγκαίως, ὅτι ἐκεῖθεν τοῦ τάφου ὑπάρχει ἑτέρα ζωὴ, καθ' ἣν ἡ ἀθάνατος ψυχὴ θὰ λάβῃ τὴν προσήκουσαν αὐτῇ ἀμοιβὴν, ἢ τὴν προσήκουσαν τιμωρίαν συμφώνως πρὸς τὰ ἔργα αὐτῆς.

Γ') Ἡ ἀθανασία τῆς ψυχῆς μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ. Πρὶν ἢ προβῶμεν εἰς τὴν ἀπόδειξιν ταύτην, παρατηροῦμεν, ὅτι, ἐὰν φίλος ἡμῶν τις βεβαιώσῃ ἡμᾶς περί τινος πράγματος, ὅπερ ἡμεῖς δὲν εἴδομεν, πιστεύομεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ, διότι γνωρίζομεν, ὅτι ὁ φίλος ἡμῶν οὐδέποτε ἐψεύσθη. Ὅθεν, ἐὰν πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ ἀνθρώπου, ὅστις ἐν τούτοις δύναται νὰ ἀπατᾶται, ἀσυγκρίτως ὀφείλομεν νὰ πιστεύωμεν εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ὅστις εἶναι ἡ αὐτοαλήθεια, καὶ ἑπομένως οὐδέποτε ἀπατᾶται. Ἀκούσωμεν λοιπὸν τί λέγει περὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου ὁ Κύριος· « Δικαίων ψυχαὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ, καὶ οὐ μὴ ἅψηται αὐτῶν βάσανος. Καὶ γὰρ ἐν ὄψει ἀνθρώπων ἐὰν κολασθῶσιν, ἡ ἐλπὶς αὐτῶν ἀθανασίας πλήρης (α). » Οἱ λόγοι οὗτοι, τοὺς ὁποίους ὁ Θεὸς λέγει διὰ τοῦ Προφήτου, εἶναι τοσοῦτον ἁπλοῖ καὶ σαφεῖς, ὥστε δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην οὔτε ἑρμηνείας οὔτε ἐπεξηγήσεως. Μόνον λοιπὸν οἱ ἄφρονες δύνανται νὰ μὴ παραδεχθῶσι τὴν φανερὰν ταύτην ἀλήθειαν, καὶ νὰ πιστεύωσιν, ὅτι ἡ ψυχὴ συναπόλλυται μετὰ τοῦ σώματος. Μόνοι αὐτοὶ δύνανται νὰ θεωρήσωσι τὸν θάνατον ὡς ἐκμηδένισιν, ἐνῷ ὁ Θεὸς κηρύττει, ὅτι οὗτος εἶναι ἁπλῆ μετάβασις ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανὸν, ὅπου οἱ ἐκλεκτοὶ θὰ λάμψωσιν αἰωνίως ὡς ἀστέρες ἐπὶ τοῦ στερεώματος. Εἶναι λόγοι τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ οὐδέποτε παρέρχεται. « Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται· οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι (α). »

Ὁ Θεὸς εἶπε εἰς τὸν ἥλιον· Θὰ ἀνατέλλῃς ἀπὸ τοῦ σημείου τούτου, θὰ φωτίζῃς, θὰ θερμαίνῃς καὶ θὰ ζωογονῇς τὴν γῆν, καὶ ὁ ἥλιος ὑπακούων εἰς τὸν λόγον τοῦ Θεοῦ, ἐξακολουθεῖ καθ' ἑκάστην νὰ ἀνατέλλῃ, νὰ διατρέχῃ τὸ στερέωμα, διαχέων πανταχοῦ τὸ φῶς καὶ τὴν θερμότητα. Ὁ λόγος λοιπὸν τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται, ἀλλ' ἐκπληροῦται ἀκριβῶς. Ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς τὰ δένδρα. Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε· καὶ καθ' ἕκαστον ἔτος τὰ δένδρα πανταχοῦ ἀναθάλλουσιν, ἀνθοῦσι καὶ καρποφοροῦσι, διὰ νὰ εἴπωσιν εἰς ἡμᾶς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται· « οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Ἕτερος Προφήτης ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος κινούμενος, λέγει· « Ζήσεται ἡ ψυχή μου καὶ αἰνέσει σε (β). » Ὁ λόγος δὲ οὗτος εἶναι ἐχέγγυον ἀσφαλέστατον, ὅτι ἡ ψυχὴ ἡμῶν θὰ ζήσῃ αἰωνίως. Θὰ ζήσῃ δὲ ἢ ὅπως ἀφιερωθῇ εἰς τὴν λατρείαν καὶ εἰς τὴν αἰώνιον δοξολογίαν τοῦ Θεοῦ, ἢ διὰ νὰ τιμωρῆται αἰωνίως διὰ τὰς ἁμαρτίας αὐτῆς. Τοῦτο εἶναι ἀλήθεια, διότι εἶναι λόγος τοῦ Θεοῦ, ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται. Ἡ ψυχὴ ἐὰν εἶναι δικαία καὶ ἁγία, θὰ ζήσῃ

(α) Σοφ. Σολ. γ' 1-4.

(α) Μάρκ. γ' 31.

(β) Ψαλμ. ριη' 175.

καὶ θὰ καθήσῃ ἐπὶ θρόνου παρὰ τὸ πλευρὸν τοῦ ὑπερτάτου δικαστοῦ τῶν ζώντων καὶ τῶν νεκρῶν. Διότι ὁ Θεὸς λέγει· « Ὁ νικῶν, δώσω αὐτῷ καθίσαι μετ' ἐμοῦ ἐν τῷ θρόνῳ μου (α). » Ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται « οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν. » Ἐὰν δὲ ἡ ψυχὴ εἶναι ἔνοχος καὶ κατερρυπωμένη ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἀποχωριζομένη τοῦ σώματος, μεταβαίνει εἰς τὴν αἰωνιότητα, πάλιν θὰ ζήσῃ διὰ νὰ ὑποστῇ τὴν προσήκουσαν ἀλλ' αἰώνιον τιμωρίαν. Ναί· ἡ ψυχὴ βαδίζει πρὸς τὸν τελικὸν αὐτῆς σκοπόν, ὠθουμένη ὑπὸ ἀκαταγικήτου δυνάμεως, καὶ ὁ τελικὸς αὐτῆς σκοπὸς εἶναι νὰ ζῇ αἰωνίως εἴτε ἐν τῇ μακαριότητι παρὰ Θεῷ, εἴτε ἐν τῇ καταδίκῃ καὶ τῇ τιμωρίᾳ παρὰ τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. « Ζήσεται ἡ ψυχή, » λέγει ὁ Θεός· καὶ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται. « Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Ἐνταῦθα, ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ πάντα παρέρχονται· καθὼς τὸ πλοῖον ὅπερ διασχίζει τὰ ὕδατα, καθὼς τὸ πτηνόν, ὅπερ διασχίζει τὸν ἀέρα, χωρὶς οὐδέτερον τούτων νὰ ἀφήσῃ ἴχνη τῆς διαβάσεως αὐτοῦ. Τὰ πάντα παρέρχονται, ὅπως ἡ ἀστραπή, ἥτις ἐπὶ μίαν στιγμὴν φωτίζει τὰ νέφη ἐν τῷ μέσῳ σκοτεινῆς καὶ θυελλώδους νυκτός. Ὢ! ναί· τὰ πάντα παρέρχονται, ἐκτὸς ὅμως τῆς ψυχῆς, τὴν ὁποίαν ἡ χεὶρ τοῦ Δημιουργοῦ ἔπλασεν ἀθάνατον καὶ ἄφθαρτον· « Ὅτι ὁ Θεὸς ἔκτισε τὸν ἄνθρωπον ἐπ' ἀφθαρσίᾳ (β). » Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ ἀγρίου δολοφόνου δὲν φονεύει αὐτήν· Τὸ πυροβόλον ἐν καιρῷ πολέμου δὲν κατακερματίζει αὐτήν, ὡς τὸ σῶμα· ὁ πυρετὸς καὶ αἱ νόσοι δὲν διαφθείρουσιν αὐτήν. Ὅταν ὁ αὐτοκτόνος ρίπτει τὸ σῶμα αἱματόφυρτον ἐπὶ τῆς γῆς, δὲν φονεύει τὴν ψυχὴν αὐτοῦ, οὐδὲ θάπτει αὐτὴν ὡς τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐν τῇ αἰσχύνῃ καὶ τῇ περιφρονήσει. Οὐχὶ ἡ ψυχὴ διαφεύγει τὴν ἐπιβουλὴν καὶ ζῇ, ἵνα ὑποστῇ τὴν δικαίαν τιμωρίαν τῆς αὐτοδικίας, τὴν ὁποίαν ἀφρόνως καὶ ἀσεβῶς διέπραξε. Μὴ πλανώμεθα· ὁ Θεὸς λέγει, « καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν, » ὁ δὲ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν παρέρχεται· « Οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσι. »

Μάλιστα· ἡ ψυχὴ ἡμῶν εἶναι ἀθάνατος. Ἡμέραν δέ τινα θὰ ἐξεγερθῶσι καὶ ἐκεῖνοι, οἵτινες ἀποκοιμίζοντες τὴν συνείδησιν αὐτῶν, ἔλεγον μετὰ περιφρονήσεως, « ἐν τῷ θανάτῳ τὸ πᾶν ἀπόλλυται. » Θὰ ἐξεγερθῶσιν ἐν τῷ μέσῳ τῆς φοβερᾶς αἰωνιότητος, ἥτις θὰ περικυκλώσῃ αὐτοὺς πανταχόθεν, ὅπως ρήξωσι κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως τὴν σπαρακτικὴν ταύτην φωνήν· Οἱ ἄφρονες! Πόσον ἠπατήθημεν! Ὁ θάνατος ἦτο θύρα, καὶ ἡμεῖς ἐξελάβομεν αὐτὸν ὡς τὸ τέλος αὐτῆς. Ἐμυκτηρίζομεν τοὺς ὑπηρέτας τοῦ Θεοῦ, οἵτινες ἐν τούτοις ἔλεγον εἰς ἡμᾶς τὴν ἀλήθειαν. Εἰς τί λοιπὸν ἐχρησίμευσεν εἰς ἡμᾶς ὁ ἐγωϊσμός, ἡ ὑπερηφάνεια καὶ ἡ ἀλαζονεία ; Εἰς οὐδὲν ἕτερον, εἰ μὴ εἰς τὸ καταστῆσαι τὴν πληγὴν αὐτῶν βαθυτέραν καὶ τὴν ὀδύνην μᾶλλον δρυμεῖαν.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἤμεθα ἀθάνατοι, εἶναι πρόδηλος ἀφροσύνη νὰ θυσιάζωμεν τὴν ψυχὴν ἡμῶν χάριν στιγμιαίας ἡδονῆς καὶ ἀθεμίτου ἀπολαύσεως. Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀθάνατοι πᾶν ὅ,τι παρέρχεται, δὲν εἶναι ἀντάξιον

(α) Ἀποκαλ. γ' 21.
(β) Σοφ. Σολομ. β' 23.

τῆς προσοχῆς ἡμῶν, ἥτις κατὰ τὴν παροῦσαν ζωὴν πρέπει νὰ εἶναι προσηλωμένη κυρίως πρὸς προπαρασκευὴν τῆς μελλούσης. Ἐπειδὴ εἴμεθα ἀθάνατοι, πρέπει νὰ θεωρῶμεν ἑαυτούς, ὅτι ἐνταῦθα εἴμεθα παρεπίδημοι καὶ ξένοι. Ὁ ξένος, ὅταν φθάσῃ εἰς τόπον τινά, ἐκλέγει κατοικίαν, ἵνα διέλθῃ ἐν αὐτῇ τὴν νύκτα, ἀλλὰ δὲν λησμονῇ, ὅτι πρέπει νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ παρὰ τῇ οἰκογενείᾳ αὐτοῦ. Ἡ γῆ δὲν εἶναι οὔτε ἡ μόνιμος ἡμῶν κατοικία οὔτε ὁ τελικὸς ἡμῶν σκοπός. Διὰ τοῦτο χρεωστοῦμεν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε νὰ ἀναμιμνησκώμεθα τῶν λόγων τοῦ Ἀποστόλου, λέγοντος· « Οὐκ ἔχομεν ὧδε μένουσαν πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐπιζητοῦμεν (α), » καὶ ὅτι « ἡμῶν τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑπάρχει, ἐξ οὗ καὶ Σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν (β). »

ΤΑ ΕΓΚΑΙΝΙΑ ΤΟΥ ΕΝ ΠΑΡΙΣΙΟΙΣ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥ ΝΑΟΥ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΣΤΕΦΑΝΟΥ

Τὴν κάτωθι δημοσιευομένην αὐθεντικὴν περιγραφὴν τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων τοῦ ἐν Παρισίοις Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Ναοῦ ἐλάβομεν πρὸ καιροῦ μέν, οὐχὶ ὅμως καὶ τοσοῦτον ἐγκαίρως, ὅπως δυνηθῶμεν νὰ καταχωρίσωμεν αὐτὴν εἰς τὸ φύλλον τοῦ μηνὸς Δεκεμβρίου, ὁπότε καὶ τὰ ἐγκαίνια τοῦ εἰρημένου ἱεροῦ Ναοῦ ἐτελέσθησαν. Ἀλλ' ὅ,τι δὲν ἠδυνήθημεν νὰ πράξωμεν τότε, λίαν γηθοσύνως πράττομεν σήμερον, εὐχαριστοῦντες ὁλοψύχως τῷ εὐαρεστηθέντι νὰ ἀποστείλῃ ἡμῖν τὴν περιγραφὴν ταύτην.

Ὅτι ἐν Παρισίοις, ἔνθα ἡ ὀρθόδοξος Ἑλληνικὴ Κοινότης ἀριθμεῖ, ἐκτὸς τῶν ἐπὶ διαφόροις ὑποθέσεσι παρεπιδημούντων, καὶ πολλὰς οἰκογενείας ὁριστικῶς ἐγκατεστημένας, ὑπῆρχεν ἀνάγκη Ὀρθοδόξου Ἑλληνικοῦ Ναοῦ, τοῦτο εἶναι ἀναντίρρητον. Γνωρίζομεν δὲ καλῶς, ὅτι πάντες οἱ ἐν Παρισίοις ὀρθόδοξοι Ἕλληνες συνῃσθάνοντο καὶ ἀνωμολόγουν τὴν ἔλλειψιν ταύτην, ἔλειπε δὲ μόνον ἡ πρωτοβουλία. Ἀλλ' ἡ θεία Πρόνοια λαβοῦσα αὐτὴ αὕτη τὴν πρωτοβουλίαν, ηὐδόκησε νὰ ἐμπνεύσῃ τὴν εὐσεβῆ ἀπόφασιν εἰς ἓν ἀκραιφνὲς τέκνον τοῦ ἡμετέρου Γένους καὶ τῆς ὀρθοδόξου τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας, ὅπως ἀναπληρώσῃ τὴν ἔλλειψιν ταύτην. Τὸ εὐσεβέστατον καὶ γενναιόφρον τοῦτο τέκνον ὑπῆρξεν ὁ ἀείμνηστος Δημήτριος Στεφάνοβικ Σκυλίτζης. Υἱὸς ἀντάξιος τοῦ μεγάλου τῆς Ἐκκλησίας καὶ τοῦ Γένους εὐεργέτου, τοῦ ἀοιδίμου Ζανῆ Στεφάνοβικ Σκυλίτζη ὁ μακαρίτης Δημήτριος, ζηλῶν τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ὀρθοδόξου Ἐκκλησίας, δὲν ἐδίστασε νὰ δαπανήσῃ μεγαθύμως καὶ ἱλαρῶς ἐκ τοῦ πλούτου, τὸν ὁποῖον ἡ θεία Πρόνοια ἐνεπιστεύθη εἰς τὴν χρηστὴν αὐτοῦ διαχείρισιν, ὅπως ἱδρύσῃ ἐν μέσῳ τῆς μεγαλουπόλεως τῶν Παρισίων, περικαλλῆ τοῦ Θεοῦ οἶκον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου νὰ τελῆται τοῦ λοιποῦ ἡ θεία λατρεία εἰς τὴν ἐναρμόνιον προγονικὴν Ἑλληνικὴν γλῶσσαν, ἥτις εἶναι πρὸ πάντων καὶ ἡ μητρικὴ γλῶσσα τῶν ἐκκλησιαζομένων. Καὶ δὲν προέλαβε μὲν ὁ μακάριος ἀληθῶς Δημήτριος νὰ ἴδῃ ἀποπερατούμενον καὶ καθαγιαζόμενον τὸν ἱερὸν ναόν,

(α) Ἑβρ. ιγ' 11.
(β) Φιλιπ. γ' 20.